

Overwinterende Laatvlieger en Dwergvleermuizen

S. BRAAKSMA.

Winterwaarnemingen van Laatvliegers (*Eptesicus serotinus*) zijn in Nederland bepaald niet dik gezaaid. De soort ontbreekt nl. altijd op de inventarislijsten van grotten, forten en kelders van kastelen, waar zoveel andere vleermuizen plegen te overwinteren.

Het deed mij daarom veel genoegen, dat ik van de heer Cats te Roden een telefoontje kreeg, dat hij een overwinterende Laatvlieger had gezien in de gereformeerde kerk te Marum (Gr.). Het dier was hem aangewezen door de koster, de heer De Wit. Deze had ons in de zomer van 1963 reeds geattendeerd op de aanwezigheid van een kolonietje vleermuizen op de zolder van de kerk. Er werden toen bij een onderzoek ter plaatse echter uitsluitend Grootoorvleermuizen (*Plecotus auritus*) aangetroffen.

De Laatvlieger werd omstreeks half december voor het eerst in de kerk gezien. Het dier werd opgemerkt, terwijl het rondkroop tussen de orgelpijpen. Sindsdien werd het daar door de koster geregeld waargenomen. Zondags als de temperatuur, die op andere dagen vrijwel constant $\pm 10^{\circ}$ C bedroeg, tijdens de kerkdienst werd opgevoerd tot $\pm 20^{\circ}$ C, werd de Laatvlieger kennelijk min of meer wakker en kroop dan wat rond tussen de orgelpijpen, om tenslotte liggende met grotendeels toegeknepen ogen het kerkvolk te aanschouwen. Op de werkdagen werd het dier vrijwel in dezelfde houding aangetroffen, terwijl het kennelijk in diepe winterslaap was. Zo werd het op 17 januari j.l. door de heer Cats gedetermineerd.

Op zondag 16 februari liep de temperatuur in de kerk mogelijk wat hoger op dan op de voorgaande zondagen. De vleermuis werd toen nl. klaar wakker en vloog gedurende enige tijd rond boven de hoofden van de kerkgangers. Een jongen slaagde er in het dier in de vlucht te grijpen en wilde het naar buiten brengen. De koster, die vreesde dat de vleermuis daar misschien ten gevolge van de koude zou omkomen, zette de Laatvlieger in een grote kartonnen doos, die hij met enkele kranten afdekte en in een vorstvrije gangkast plaatste.

Op 18 februari, toen wij voor andere werkzaamheden in de omgeving waren, maakte ik van de gelegenheid gebruik om even de juistheid van de determinatie te controleren. De Laatvlieger lag toen in diepe winterslaap op de bodem van de doos. De koster zal het dier in maart, als de buiten-temperatuur voldoende is gestegen, op de kerkzolder loslaten.

Ook Dwergvleermuizen (*Pipistrellus pipistrellus*) ontbreken 's winters gewoonlijk op het tableau van de vleermuizenonderzoekers, die grotten, forten en kasteelkelders e.d. controleren. Het is daarom wellicht interessant om een tweetal waarnemingen te vermelden, waaruit wellicht mag worden geconcludeerd, dat althans een deel van deze dieren zich 's winters op vrijwel dezelfde plaats ophoudt, als gedurende de zomermaanden. Het eerste geval betreft de vondst van een Dwergvleermuis in de N.H.-kerk te Middelstum (Gr.). Deze kerk werd op 15 november 1963 door de heer Klever en mij onderzocht in

verband met een mededeling van de koster dat hier geregeld vleermuizen zouden overwinteren. Als eerste werd de preekstoel aan een onderzoek onderworpen, omdat hierin volgens de koster vorige winter een vrij groot aantal kleine vleermuizen de winter zou hebben doorgebracht achter een losse plank. Hoewel er wel enkele vleermuis-excrementen werden gevonden, bleek zich hier thans geen enkel dier op te houden. Een hierna volgende inspectie van alle bereikbare scheuren en gaten in de zeer dikke muren van de kerk leverde iets meer re-

sultaat op: in één der gaten werd nl. een Dwergvleermuis aangetroffen, die kennelijk al in vaste winterslaap was.

De tweede vondst van een Dwergvleermuis had plaats in Oldemarkt (O.). Hier werd door de koster op 31 januari 1964 een gewond exemplaar gevonden in de N.H.-kerk. Het dier werd gedood en overhandigd aan de heer Krijger, die het op zijn beurt aan mij toezond.

In beide voornoemde kerken werd door ons in de zomer van 1963 de aanwezigheid van een kolonie Dwergvleermuizen vastgesteld.

Nederlandse Spoorwegen

V. WESTHOFF.

(R.I.V.O.N.)

Het meest gebruikte boek in de Nederlandse taal is niet de flora van Heimans, Heinsius en Thijssse, maar het spoorboekje, juist gezegd de dienstregeling van de N.V. Nederlandse Spoorwegen. Het is dan ook niet nodig, dit loffelijke werkje hier kritisch te bespreken; wij willen hier echter de aandacht vragen voor het minder bekende verband tussen beide boeken, te formuleren als „spoorwegbotanie”.

Toeneming van communicatie betekent in het algemeen egalisatie, vervlakking, verlies aan verscheidenheid, en dus: verarming. Dat de aanleg en intensivering van een steeds dichter net van wegen, waterwegen, spoorwegen, fietspaden en boven- en ondergrondse leidingen ons landschap en dus ook onze levende natuur zowel direct als indirect sterk verarmd heeft, is het meest overtuigend gesteld door C. G. van Leeuwen in zijn artikel „Beplantingen in het Nederlandse Landschap” („Vak-

blad voor Biologen” 40, 10, 1960). Wij willen thans echter juist het omgekeerde aspect bespreken: de positieve betekenis van spoorwegen voor het behoud en eventueel ook de bevordering van differentiatie in natuur en landschap. Dat de spoorwegen deze tegenstrijdige nivellerende en differentiërende functies tegelijk bezitten, kan slechts diegene verbazen, die niet bedenkt dat het Staatsspoorwegen zijn: het is immers diezelfde Staat die met de ene hand het landschap vernietigt door allerlei ingrepen en met de andere hand natuurreservaten aankoopt.

Voor de oudere Nederlandse floristen is het meest rechtstreekse aspect van spoorwegbotanie het „hokken” vanuit treinen. De grotere snelheid van de meeste treinen, de algemene floraverarming en het toenemend gebruik van auto's en knalploffers heeft dit vertier minder populair gemaakt, zodat het de jeugdige lezers wellicht onbe-